

GULATING LAGMANNSRETT

KJENNELSE

Avsagt: 02.03.2009 i Gulating lagmannsrett,

Saksnr.: 09-010058ASK-GULA/AVD1

Dommere:

Lagdommer
Lagdommer
Lagdommer

Haakon Meyer
Jon Atle Njøs
Stig Sjong

Ankende part

John Fostenes Knutsen

Saken gjelder spørsmål om habilitet.

Ole Andreas Knutsen døde i 1993. Det ble åpnet offentlig skifte ved Haugesund skifterett, nå Haugaland tingrett. Advokat Lars Arne Bauge ble oppnevnt som bobestyrer. Avdøde hadde opprettet flere testamenter. I boet inngikk blant annet aksjer i ulike selskaper. John Fostenes Knutsen (heretter oftest Knutsen) er barnebarn av avdøde og arving gjennom sin avdøde far, og en av åtte arvinger. I forbindelse med bobehandlingen, har det vært en rekke tvister mellom grupperinger av arvingene og rettsvister vedrørende selve bobehandlingen. Bobehandlingen er ennå ikke avsluttet.

Ved brev av 7. august 2008 til Haugaland tingrett tok Knutsen opp spørsmål vedrørende salg av boets aksjer. Avslutningsvis i brevet ble reist innhabilitetsinnsigelse mot tingrettsdommer Arne Vikse. Haugaland tingrett v/ kst. sorenskriver Svein Åge Skålnes avsa 9.10.2008 kjennelse med slik slutning:

”Tingrettsdommer Arne Vikse viker ikke sete.”

John F. Knutsen har rettidig anket kjennelsen til lagmannsretten. I anken er det i tillegg anført en rekke forhold vedrørende saksbehandlingen i skiftesaken som lagmannsretten i hovedsak oppfatter som støtteargument for at det foreligger inhabilitet hos tingrettsdommeren. Deriblant er det redegjort for tidligere tvistesaker i anledning skiftet.

John F. Knutsen har i korthet anført følgende:

Høyesterett har funnet førstelagmannen i Gulating lagmannsrett inhabil ettersom han var sorenskriver i Haugaland tingrett da begjæring om aktiv saksstyring ble fremsatt der. Kst. sorenskriver Skålnes sitt forhold er på mange måter likt tidligere sorenskriver/nåværende førstelagmannens forhold ved at også kst. sorenskriver Skålnes har søkt å skjerme tingrettsdommeren, jf. brevet fra kst. sorenskriver av 8.9.2008. Det er påfallende at kst. sorenskriver ikke sørger for at det gis innsyn i boets dokumenter, at den angivelige taushetsplikten for boets revisor oppheves og at det fremkommer et svar på om dommerens fremlagte oversikt over boets transaksjoner med Recon er komplett, før det konkluderes at Vikse ikke har gjort noe galt.

I forbindelse med saksbehandlingen knyttet til habilitetsspørsmålet, tok Knutsen i e-post av 27.10.2008 opp spørsmålet om dokumentinnsyn. Kst. sorenskriver Skålnes besvarte dette med at boets dokumenter hadde vært tilgjengelig for dommeren, og at ytterligere opplysninger om enkeltdokumentene ikke ville bli gitt ut over det som fremkom av en angitt kjennelse. Problemet er at Knutsen verken har hatt innsyn i boets eller sakens dokumenter. Vikse skriver i e-post av 2.1.2008 at det ikke foreligger en generell innsynsrett. Gulating lagmannsrett hadde i kjennelse av 16.9.2003 skrevet at arvingenes innsynsrett ikke var bestridt. Tingrettsdommer Vikse har således overfor lagmannsretten gitt uttrykk for at det blir gitt innsyn i sakens dokumenter, mens det i realiteten ikke blir gitt slikt innsyn.

Kst. sorenskriver Skålnes saksbehandling tilfredstiller ikke kravene verken i Gulating lagmannsretts kjennelse av 16. september 2003, tvisteloven § 14-1 (1) eller EMK artikkel 6-1. Det vises til at kst. sorenskriver Skålnes i e-post av 7.11.2008 presiserer at alle boets

dokumenter har vært tilgjengelige, til tross for at disse ikke har vært tilgjengelige for Knutsen.

Konsekvensen av manglende innsyn er at tingrettens avgjørelse om habilitet av 9.10.2008 må oppheves, jf. tvisteloven § 29-21 (2) bokstav a.

Konsekvensen av tingrettsdommer Vikses uriktige uttalelser i 2003 og den ekstrarfordel familien Pande (som er en del av arvingene, lagmannsrettens bem.) og deres prosessfullmektiger har hatt i forbindelse med innsyn i saks- og bodokumenter mv. gjennom tingrettsdommer Vikses saksbehandlingstid i forhold til de øvrige arvinger har vært avskåret fra, må føre til Vikses inhabilitet, jf. skifteloven § 4 annet ledd, eventuelt domstolloven § 108 og EMK artikkel 6-1. Det vises også til de øvrige forhold som det er redegjort for i brev av 10.12.2007.

Det har lenge vært slik at bobestyrer, advokat Bauge, i realiteten har opptrådt som part og initiativtaker i forbindelse med tvister. Nå fremstår også tingrettsdommer Vikse stadig tydeligere som aktør og part med egne interesser, og da først og fremst sin egen og bobestyrer advokat Bauges interesse i å hindre innsyn i dokumentene. De har begge en betydelig og udiskutabel egeninteresse i å hindre innsyn i kritikkverdige og/eller straffbare forhold. Vikse er dermed i realiteten part i en sak der han også er dommer, jf. domstolloven § 106 nr. 1. Det vises for så vidt til at skiftedomstolen er tillagt ansvaret for å sikre arvingene innsyn, jf. Gulating lagmannsretts kjennelse av 9.9.2003 som er bekreftet av kjæremålsutvalget.

Tingrettsdommer Vikses partsinteresser og interesse i å hindre innsyn, kan også ha vært styrende for at Knutsen ikke har kunnet utøve aksjonærinteresser som er tilsagt i forbindelse med avgjørelsen av 7.12.2005 i Gulating lagmannsrett og avgjørende for at salg av aksjene i henhold til slutningen ikke er gjennomført selv etter tre år.

Når tingrettsdommer Vikse viser til at revisor ikke er pålagt noen taushetsplikt, synes det å være i strid med revisors egne uttalelser om at han skulle "forholde seg rolig inntil tingretten hadde fattet en beslutning". Angivelig skulle revisor være forhindret fra å utlevere forespurte opplysninger under henvisning til revisors taushetsplikt. I ettertid hevder revisor at han på selvstendig grunnlag har taushetsplikt. Det er påfallende at revisor skal ha oppdaget denne taushetsplikt etter en samtale med dommeren. Lagmannsretten forutsetter i kjennelsen av 16.9.2003 at anmodning om innsyn i enkeltdokumenter og sakskomplekser blir imøtekommet, og at dette må ordnes med skifterettens mellomkomst. Knutsen har fulgt den forutsatte fremgangsmåte. Dersom Vikse mener at revisor ikke har taushetsplikt i forhold til arvingene, ville det vært rimelig etter neste fire års korrespondanse rundt temaet at dette fremkom et eller annet sted, og at ikke minst arvingene fikk svar slik lagmannsrettens kjennelse av 16.9.2003 forutsetter.

Når dommeren hevder henvendelsen fra advokat Knudtzon er besvart er det grovt misvisende. Siden 2005 har temaet vært om den første besvarelsen (oversikten over transaksjoner med Recon AS) var fullstendig. Dette tilleggstemaet som det har vært atskilling korrespondanse rundt de siste nesten fire år er ikke besvart.

Tingrettsdommer Vikses generelle anførsler vedrørende "vanskeligheter" med dokumentinnsyn har ingen relevans for saken. For konkursbo er innsynsreglene langt mer

detaljerte, og det er vanskelig å forstå hvorfor interessentene i det dødsbo skal være dårligere stillet enn kreditorene i et gjeldsforhandlingsbo/konkursbo.

I forbindelse med sak ved Stavanger tingrett ønsket Knutsen å føre tingrettsdommer Vikse som vitne fordi det ikke hadde vært mulig å få Vikses svar på annen måte, og dels fordi det synes å være divergens mellom opplysninger fra ulike kilder. 10.6.2008 ringte Vikse Knutsen for å diskutere den forestående skiftesamling for å hindre flere prosesser samt saken ved Stavanger tingrett. Vikse spurte om Knutsen fortsatt var interessert i Vibrandsøy – som utgjør en av eiendelene i dødsboet – og ville være behjelpelig med en løsning under forutsetning av at Knutsen oppga andre ting. I motsatt fall måtte Knutsen forutse ytterligere prosesser. Slik Knutsen oppfatter samtalen ville mange muligheter åpne seg dersom det ikke ble insistert på å kalle Vikse inn til avhør i Stavanger og Knutsen ellers oppga den saken. Vikse oppga sitt private telefonnummer, noe som muliggjorde kontakt utenom de offisielle kanaler. Alternativet var fortsatte prosesser, dvs at tingretten ville ”spenne ben” så godt den kunne. Dommerens og bobestyrers muligheter på dette område er betydelige, jf. at boet er inne i sitt 16. år og tidsforbruket for en stor del er forårsaket av prosesser initiert av bobestyrer/tingrett eventuelt i nært samarbeid med disse.

Ved skiftesamlingen 11.6.2008 som Knutsen kom forsinket til, var tingrettsdommer Vikses rolle noe helt annet enn bare å lede en drøfting knyttet til salg av aksjene. Det vises til tvisteloven § 8-7 (2).

I etterkant av skiftesamlingen kom det nye forslag fra bobestyrer som synes å ha som viktigste formål en omgåelse av Gulating lagmannsretts avgjørelser av 7.12.2005 og 8.2.2007. Forslagene som synes å være å hindre at Knutsen og hans bror kan utøve sine aksjonærrettigheter og hindre deres innsyn i selskapenes dokumenter og disposisjoner, vil også bidra med to-tre års forlengelse av bobehandlingen.

Det er innlevert anmeldelse mot tingrettsdommer Vikse og bobestyrer advokat Bauge. Opplysningene om at anmeldelsen mot Bauge ble henlagt etter bevisets stilling ble ikke viderefremmet til arvingene. Dette viser at Vikse har en særlig interesse i skiftesaken og i å holde opplysninger skjult for arvingene.

Flere årganger med regnskapsbilag fra flere to selskap er forsvunnet. Det er høyst uklart om boets øvrige regnskapsmateriale og øvrige dokumentasjon er intakt da det heller ikke for disse forhold har vært mulig å få noen avklaring fra bobestyrer/revisor.

Gjennomgangen i anken dekker en lang rekke betenkelige sider ved norsk domstolsbehandling. Det er betenkelig at kjæremålsutvalget, åpenbart for å tekke justisdepartementets interesser i Jahresaken, setter tilside tvistemålslovens regler om dokumentinnsyn. Avgjørelsen gir støtet til Gulating lagmannsretts avgjørelse av 9.9.2003 som i et forsøk på å skjerme tingrettsdommeren og bobestyreren, ytterligere svekker innsynsretten. Mens det i Jahresaken ble krevd ”svært tungtvegande grunnar” for å nekte innsyn, er dette i lagmannsrettens kjennelse endret til at skifteretten og bobestyreren har en vid skjønnsmessig kompetanse med hensyn til hvordan innsynsretten skal praktiseres, og at det skal mye til før skjønnsutøvelsen kan anses som rettsstridig. Lagmannsretten unngikk derved å stemple tingrettens oppførsel som rettsstridig hvilket synes å være viktigere enn å sikre partenes innsynsrett.

Tingretten har korrekt oppfattet at lagmannsretten er villig til å strekke strikken nærmest uendelig for å unngå å måtte komme til at tingretten har opptrådt rettsstridig.

Når tidligere sorenskriver har lagt begjæringene om aktiv saksstyring ned i en skuff, muligens ved en forglemmelse – men det fremstår ikke som troverdig – er det sendt signaler til nåværende kst. sorenskriver og øvrige tingrettsdommere om at manipulering av saksbehandlingen for å skjerme kolleger er fullt ut akseptabel fremgangsmåte.

Det er nedlagt slik påstand:

”Påstand saksbehandling:

1. Haugaland tingretts kjennelse av 9. oktober 2008 oppheves.
2. John F. Knutsen gis fullt innsyn i sakens og boets dokumenter.

Påstand realitet:

1. Sak nr. 93-00239 overføres til annen domstol.

Subsidiært

2. Tingrettsdommer Arne Vikse kjennes inhabil”

Olav Fostenes Knutsen har i tilsvar anført følgende:

Olav Fostenes Knutsen har aldri vært part i denne saken, og er urettmessig oppført i kjennelsen. Etter at dette arveoppgjøret har pågått siden 1993 burde alle ha kjennskap til hvem som er arvinger i boet. Olav Fostenes Knutsen har ikke gitt noen innspill i saken, og det er da uriktig å føre ham opp som motpart i forhold til de øvrige arvinger i boet.

Lagmannsrettens vurdering:

Det finnes ikke nødvendig med muntlige forhandlinger, og saken fremstår som klar for avgjørelse.

Tingrettens kjennelse omhandler utelukkende spørsmålet om tingrettsdommer Vikses habilitet. Anken, som viser til kjennelsen, berører ulike sider ved saksbehandlingen og boets historikk. Dette oppfattes av lagmannsretten i hovedsak som støtteargumentasjon i forhold til spørsmålet om tingrettsdommerens habilitet.

Tingretten, som kom til at tingrettsdommer Vikse ikke var inhabil, har gitt følgende begrunnelse for dette:

”Etter skiftelovens § 4, 2. ledd kan ingen være dommer i en skiftesak dersom det foreligger andre særegne omstendigheter som er skikket til å svekke tilliten til hans uhildhet. Navnlig gjelder dette når en part krever at han av denne grunn skal vike sete”.

Retten kan ikke se at det forhold at tingrettsdommeren har tatt initiativ til forhandlinger rundt spørsmålet om salg av boets aksjer, fører til at han er inhabil til å ha ansvaret for den videre behandlingen av boet. Tvert i mot er det slik at en dommer har plikt til å forsøke å få parter til å løse konflikter gjennom forhandlinger. Dette vil særlig gjelde innenfor skifte, der det er tale om nære familierelasjoner. Retten legger til grunn at dommeren ikke har gått lengre i sitt forsøk på å få til en minnelig løsning enn det som må anses forsvarlig. Det vises i den anledning til det som fremkommer i notatet fra tingrettsdommer Vikse. Dersom dommerens initiativ og opptreden hadde gått lenger enn det som er vanlig dommeropptreden, legger retten til grunn at dette også ville blitt bemerket av de øvrige som var til stede.

Når det gjelder de forholdene som er anført i brevet av 10. desember 2007, kan retten ikke se at disse forholdene i det hele tatt er av en slik karakter at de kan rammes av bestemmelsen ovenfor. I brevet er det anført at det har skjedd en faktisk forskjellsbehandling mellom loddeierne. Imidlertid har Knutsen selv konkludert med at forholdene ikke rammes av reglene om habilitet.

Det bemerkes for øvrig at de samme, og tilsvarende forhold, er tatt opp med domstollederen i Haugaland tingrett, i forbindelse med at Knutsen har vært misfornøyd med tingrettsdommerens håndtering av bobehandlingen. Disse forhold har ikke gitt grunnlag for forføyninger.

Retten finner etter dette at det ikke foreligger forhold som tilsier at tingrettsdommer Arne Vikse skal vike sete ved den videre behandling av boet.”

Lagmannsretten er enig med tingretten. For øvrig bemerkes at ingen av de forhold Knutsen har redegjort for i anken, medfører inhabilitet i denne sak.

Når det gjelder anmeldelsen mot tingrettsdommer Vikse, bemerker lagmannsretten at en anmeldelse i seg selv ikke kan medføre noe annet resultat. Generelt vil en anmeldelse kunne medføre inhabilitet, men det forutsetter at det er rimelig grunn til å foreta etterforskning. De forhold ankende part har vist til, gir i denne sak ikke grunnlag for dette. Det er heller ikke opplyst noe om at påtalemyndigheten har funnet grunn til å gjennomføre etterforskning i anledning anmeldelsen. En arving kan for øvrig ikke ”velge bort” en dommer ved å anmelde dommeren for straffbare forhold.

Lagmannsretten finner ikke grunnlag for å overføre saken til en annen domstol, slik ankende part har nedlagt påstand om.

Ankende part har anført at kst. sorenskriver Skålnes sin saksbehandling ikke tilfredstiller kravene i lagmannsrettens kjennelse av 16.9.2003, tvisteloven § 14-1 (1) eller EMK artikkel 6-1. Lagmannsretten finner ikke grunnlag for å konstatere at det foreligger feil saksbehandling.

Når det gjelder spørsmålet om innsyn i sakens dokumenter har dette tidligere vært behandlet av domstolene. Lagmannsretten finner på bakgrunn av anken ikke grunn til å gå nærmere inne på dette annet ved å vise til tidligere avgjørelser om dette. Dog bemerkes følgende i forhold til anførselen om at *”Mens det i Jahresaken ble krevd ”svært tungtvegande grunnar” for å nekte innsyn, er dette i lagmannsrettens kjennelse endret til*

at skifteretten og bobestyreren har en vid skjønnsmessig kompetanse med hensyn til hvordan innsynsretten skal praktiseres, og at det skal mye til før skjønnsutøvelsen kan anses som rettsstridig. Lagmannsretten unngikk derved å stemple tingrettens oppførsel som rettsstridig hvilket synes å være viktigere enn å sikre partenes innsynsrett."

Slik lagmannsretten oppfatter anførselen har Knutsen misoppfattet uttalelsene. Når det i Jahresaken ble uttalt at det skal "*svært tungtvegende grunner*" til for å nekte innsyn, er det noe annet enn at en domstol og en bostyrer har en vid skjønnsmessig kompetanse med hensynt til "*hvordan*" dvs på hvilken måte innsynsretten skal praktiseres.

Lagmannsretten finner ikke sannsynliggjort at Knutsen ikke er gitt den rett til innsyn han har krav på, og finner heller ikke sannsynliggjort at tingrettsdommer Vikse har gitt øvrige arvinger fordeler. Inhabilitet basert på slike forhold kan det derfor ikke være tale om.

For øvrig bemerkes at lagmannsretten så sent som 5.11.2008 avsa beslutning i saken vedrørende aktiv saksstyring. Bakgrunnen var at Knutsen ved skriv av 27.5.2008 til daværende embetsleder ved Haugaland tingrett hadde fremsatt krav om aktiv saksstyring. Begrunnelsen var at tingretten ikke hadde besvart henvendelser hvor han bl a hadde krevd fremlagt dokumenter. I brevet til daværende sorenskriver av 27. mai 2008 ble det vist til brev av 3.5. 2007 fra Knutsen til Haugesund tingrett, hvor det i punkt 8 hvor fremkom følgende:

"Tidligere begjæring

Undertegnede har tidligere fremsatt en begjæring om at domstolen nå legger fram for arvingene all korrespondanse med bobestyrer, Politi, Domstoladministrasjon eller andre knyttet til mulig økonomisk kriminalitet og at disse dokumenter legges ved sakens arkiver, samt at borevisors angivelige taushetsplikt i forhold til arvingene oppheves. Haugesund tingrett har ikke tatt standpunkt til denne begjæringen som derfor gjentas her."

Det ble anført at ingen av begjæringene var behandlet.

I sine bemerkninger uttalte lagmannsretten blant annet følgende:

"Grunnlaget for henvendelsen til sorenskriveren gjaldt spørsmål som var tatt opp av Knutsen ved henvendelse til tingretten i 2005 og 2007, og gjentatt nå ved skriv til domstolleder i 2008. Ingen av henvendelsene er besvart.

Lagmannsretten kan ikke gå inn på de materielle spørsmål som er reist. Derimot pålegger lagmannsretten domstolleder i Haugaland tingrett å etterkomme de plikter som følger av tvisteloven § 11-7(1). Bestemmelsen lyder slik:

"Domstollederen skal påse at plikten til aktiv saksstyring etter § 11-6 følges opp, og skal gi de nødvendige pålegg for at mangler ved unnlatt eller for sen saksstyring rettes. En part kan kreve at domstollederen griper inn."

Deretter ble det avsagt slutning hvoretter "Begjæring om aktiv saksstyring tas til følge". Det ble ikke anvendt rettsmidler mot beslutningen, og den gjelder fortsatt. Lagmannsretten finner ingen grunn til å betvile at dette ikke blir fulgt opp av tingretten.

Etter dette forkastes anken.

Kjennelsen er enstemmig.

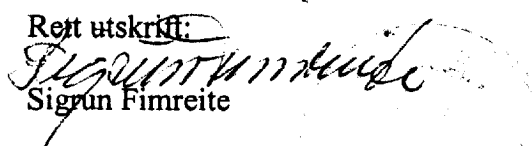
SLUTNING

Anken forkastes.

Haakon Meyer

Jon Atle Njøsen

Stig Sjong

Retts utskrift:

Sigrun Fimreite

Rettledning om ankeadgangen vedlegges.